

Tidebønnen i Danmark

Naar Tidebønnens Stilling i Danmark i Dag skal omtales, er der to Navne, der især maa nævnes. Det er "Teologisk Oratorium" og "Den højkirkelige bevægelse", idet Oratoriets Betydning navnlig vil fremgaa af Omtalen af Tidebønsarbejdets *hidtidige* Udvikling, mens Højkirkeligheden træder ind i Billedet under Bedømmelsen af de *fremtidige* Udsigter.

"Teologisk Oratorium" startede oprindeligt som en Studentergruppe ved Københavns Universitet i Slutningen af tyverne. Den drivende Kraft var daværende stud. theol. Tom Lønborg-Jensen, der var inspireret til Arbejdet under et Studieophold paa Kelham College i England. Oratoriets Formaal var, at Medlemmerne (som alle var Teologer) skulde hjælpe hinanden at dygtiggøre sig til Præstegerningen igennem et Fællesskab om Bøn og Studium. Efter at de fleste af Stifterne havde taget Eksamen og var gaaet ud i praktisk Præstegerning, startedes i 1936 Oratoriets Præstegruppe under Ledelse af daværende Sognepræst Viggo Lissner, Rynkeby (nu Præst ved Rigshospitalet i København), der beholdt Hvervet som Præstegruppens Leder i 24 Aar. Efter Oprettelsen af et teologisk Fakultet ved Aarhus Universitet stiftedes i Begyndelsen af fyrrerne en Studentergruppe i Aarhus. Den begyndte som et selvstændigt Oratorium, men tilsluttedes snart det gamle Oratorium, efter som

man blev klar over, at man havde baade Maal og Midler fælles, og Medlemmerne af de to Studentergrupper indtræder nu i samme Præstegruppe efter Afslutning af Studiet.

Oratoriet kalder sig selv et Broderskab, og det omfatter i Øjeblikket godt og vel 150 Brødre — dels teologiske Studenter, dels Præster og Kandidater samt ganske enkelte ikke-Teologer. Studentergrupperne optager nye Medlemmer, først som Novicer, senere som Brødre uden nogen- somhelst Indblanding fra Præstegruppens Side, og de Brødre, som er optaget i en af Studentergrupperne, glider automatisk over i Præstegruppen efter endt Eksamen. Derimod er det meget sjældent, at Præstegruppen optager nye Brødre, som ikke først har været Medlem af en af Studentergrupperne.

Tidebønsarbejdet har hverken fra Begyndelsen eller siden været at betragte som Oratoriets egentlige Formaal, men kun som en enkelt Gren af vort Arbejde. Tidebønnen er ikke vort Maal, men kun et Arbejdsredskab — et Middel til Gennemførelse af det gudstjenstlige Fællesskab, igennem hvilket vi søger at hjælpe hinanden at dygtiggøre os til (og i) Præstegerningen. Men naturligvis maatte Tidebønnen som Arbejdsredskab bearbejdes og udvikles for at kunne tjene sit Formaal paa bedst mulig Maade, og ud fra dette Synspunkt begyndte Oratoriets

Arbejde med Tidebønnen. Ejendommeligt er det at bemærke, at ligesom Studentergruppen i København i Slutningen af 1920'erne valgte Tidebønnen som den Andagtsform, hvorunder alle bedst kunde forenes og det gudstjenstlige Fællesskab virkeliggøres, saaledes gjorde Studentergruppen i Aarhus i Begyndelsen af 1940'erne — uafhængigt af det gamle Oratorium — nøjagtigt den samme Erfaring. Ogsaa her havde man oprindeligt kun tænkt sig et Andagts-Fællesskab uden nøjere at bestemme, under hvilken Form det skulde gennemføres, men fandt frem til Tidebønsformen som den, hvorunder Fællesskabet bedst lod sig praktisere.

Som det fremgaar af det allerede nævnte, er det en Grundtanke i Oratoriet, at der maa være en Sammenhæng mellem Bøn og Studium eller — sagt med andre Ord — mellem Kirke og Teologi. Kirken og dens Forkyndelse er Teologiens Formaal, og et ret teologisk Studium kan ikke drives uden Bøn. Men det teologiske Studium er ogsaa Kirkens og Forkyndelsens uundværlige Redskab, hvis Arbejdet skal gøres paa redelig og forsvarlig Maade. Det er ud fra dette Grundsynspunkt, Oratoriet udfolder sin forskelartede Virksomhed.

Naturligvis er Fællesskabet lettest at praktisere blandt Studenterne, som bor i samme By og dagligt mødes paa Universitetet. Men ogsaa i Præstegruppen forsøger vi at holde Forbindelsen ved lige. Det sker først og fremmest ved vort aarlige Landskonvent, der holdes hvert Foraar paa Snoghøj Højskole ved Lillebælt. Endvidere har vi opdelt Landet i syv Regioner, som hver holder sit Regio-

nalkonvent om Efteraaret. Og endelig kan nævnes de forskellige Arbejdsudvalg, der har faaet særlige Opgaver betroet — i Reglen med Henblik paa Udgivelse af Bøger eller Publikationer af forskellig Art.

Vore Udgivelser er naturligvis det, der især viser vort Ansigt udadtil. Her maa nok i første Række nævnes det lille Tidsskrift "Under Guds Ord" — (4 Sider i Kvartformat), der udkommer 6 Gange aarligt i ret stort Oplag, og som mange Steder bruges som Kirkeblad. Fra "U. G. O."s Redaktion, hvis ansvarshavende Redaktør er Sognepræst Richard Fangel, Vridsted, er desuden udsendt adskillige, mindre Publikationer ligeledes i ret store Oplag. Paa Teologisk Oratoriums Forlag, der ledes af Sognepræst Percy Eriksen, Bringstrup, har vi gennem en Aarrække udsendt Aarsskriftet "For Kirke og Teologi", hvis Indhold angives i selve Titlen, samt forskellige større og mindre Bøger. Især maa jeg nævne Kollektbogen, som udkom i 1953, og som indeholder alle Missale-Kollekter og Veit Dietrich-Kollekter i de forskellige Former, de har haft i Tidens Løb, samt Forslag til ny Formulering og historiske Noter. Maa jeg ogsaa nævne et Forslag til en ny Højmesseliturgi, som udkom i 1960. Begge disse Bøger var Resultater af Arbejder, som var gjort i Oratoriets Arbejdsudvalg, og jeg maa vist nok have Lov til at sige: solidt, videnskabeligt Arbejde, som vi nu kan overgive til den danske Folkekirke til Brug for eventuelle officielle Udvalg, som maatte blive nedsat af Kirkeministeriet for at udarbejde Forslag till Revisioner af Kirkens Liturgi.

Det, som har størst Interesse her, er

naturligvis de Udgivelser, der vedrører Tidebønsarbejdet. Allerede i 1929 udsendte Oratoriet et Udvalg af de bibelske Psalmer, udkrevet for gregoriansk Sang. Bogen blev hurtigt udsolgt, og i 1933 udsendtes en ny og forøget Udgave. Endelig i 1948 udsendtes 3. Udgave, som omfattede hele Psalteret samt en Række andre Psalmer fra gammel og ny Testamente, tilrettelagt af Sognepræst Gunnar Pedersen, Bjerreby, og forsynet med forklarende Noter til alle Psalmerne ved Provst Svend Aage Nielsen, Haslev. Ogsaa de to sidstnævnte Udgaver er forlængst udsolgt.

Ogsaa Tilrettelæggelsen af Tidebønnerne var i de første Aar lagt i Hænderne paa Gunnar Pedersen, som her udførte et overordentligt stort og paaskønnelsesværdigt Arbejde, idet han saa at sige maatte begynde paa bar Bund. I 1943 var han naaet saa vidt, at han kunde udsende "Evangelisk Dansk Tidebøn" — en beskeden duplikeret Udgave bestaaende af 5 smaa Hefter paa ialt 84 Sider i Oktavformat, men i Virkeligheden et enestaaende Pionerarbejde for Tidebønsagen i Danmark. 1947 udsendtes "Morgen- og Aftensang", som blev en absolut Salgssucces. Og i 1949 udkom "Antifonale til Morgen- og Aftensang", som ogsaa hurtigt blev solgt.

Desværre kunde Oratoriet ikke vedblivende nyde godt af Gunnar Pedersens Arbejdskraft. Andre Arbejder og helbredsmæssige Hensyn fik ham til at frasi sig Arbejdet med Tidebønnerne, og andre maatte bygge videre paa det Grundlag, han havde lagt. Det blev især Sognepræst Dag Monrad Møller, Oure, der tog Arbejdet op — bistaet af Sogne-

præst Harald Vilstrup, Herslev, og for det musikalskes Vedkommende af Professor Finn Viderø, København. 1953 udsendtes "Ugens Tidebønner", for hvilken den danske Afdeling af det nordiske Tidebønsudvalg stod som Udgivere, og Aaret efter kom et (meget) "Kortfattet Antifonale til Ugens Tidebønner". Først i Aar (1961) har vi kunnet sætte den foreløbige Krone paa Værket ved Udgivelsen af den fuldstændige "Dansk Tidebog", omfattende baade "Ugens Tidebønner", "Aarets Tidebønner samt Tidebønner ved særlige Lejligheder" og "Bibelske Psalmer". Ogsaa for denne Bogs Vedkommende staar det førnævnte Udvalg som Udgivere, men Æren for Arbejdet tilkommer helt og holdent Dag Monrad Møller, Harald Vilstrup og Finn Viderø, som alle har lagt et overordentligt stort Arbejde i denne Bog. Vi betragter selv "Dansk Tidebog" som en meget betydningsfuld Milepæl i vort Arbejde, men vi har ikke til Hensigt at standse derved. Den næste Opgave bliver Udgivelsen af Antifonalet til Tidebogen, som allerede ligger næsten færdigt i Manuskript, saa det kan udsendes, saa snart der kan skaffes økonomisk Basis for det. Endvidere arbejder vi med Planer om at udgive en forkortet og forenklet Tidebønssamling i Lighed med den svenske "Tideböner för ungdom", idet vi mener, at den nuværende Tidebog er for voldsom for Nybegyndere, og at en saadan kortfattet Samling vil kunne bidrage til at gøre større Kredse interesserede i Tidebønnen.

Men hvordan er nu Indstillingen overfor Tidebønnen i Danmark som Helhed? Og i hvor høj Grad bruges Tidebønnen udenfor Oratorianernes Kreds? Det er

naturligvis meget vanskeligt at udtale sig om. Men jeg kan i hvert Fald nævne en Række Steder, hvor jeg ved, Tidebønnen anvendes og værdsættes. Det gælder først og fremmest "Sct. Ansgar Broderskabet", hvis Leder er Sognepræst Axel Dam, Udby Sj. (tidligere Pastor Sv. Borregaard, København, og Pastor Gunnar Ovesen, Gedved), fra hvem jeg i Dag skal overbringe Laurentius Petri Sällskapet en hjertelig Hilsen. Ansgar-Brødrene begyndte at arbejde med Tidebønnen omtrent samtidig med Oratoriet og anvender den stadig ved deres Konventer, de saakaldte "Stille Dage". I Begyndelsen havde Ansgar-Brødrene deres egne Tidebønsformer, men ogsaa de bruger nu Oratoriets Udgivelser ved deres sammenkomster. Af andre Kredse, hvor Tidebønnen anvendes, kan nævnes de to højkirkelige Ordener "Kollund-Søstrene" og "De økumeniske Mindresøstre" i Lem samt ikke mindst selve den nye, højkirkelige Bevægelse, der i disse Aar er i stærk Vækst.

Studentergruppernes Morgen- og Aftenandagter i København og Aarhus, hvortil der er offentlig Adgang, er sikkert ogsaa medvirkende til at gøre Tidebønnen kendt i en videre Kreds, selv om Tilslutningen af ikke-Oratorianere er meget beskedent. En ny Institution, der efter min Mening aabner større Perspektiver, er Løgumkloster Refugiet i Sønderjylland, der dels skal fungere som Bibelskole og kirkeligt Arbejdscenter og dels som Refugium, hvor enhver kan indlogere sig for kortere eller længere Tid for at hvile, studere eller meditere efter Behag. For dem, der ønsker at deltage i det, arrangeres der Møder, Gudstjenester og

Andagter i den tilstødende, gamle Klosterkirke, og her, mener jeg, at Tidebønnen kan finde en naturlig Plads. Jeg ved ikke, om Tidebønnen paa nuværende Tidspunkt anvendes i Løgumkloster, men jeg kan tænke mig, at det vil komme, og at mange herigennem vil faa Kendskab til den. Nævnes bør ogsaa "Kirkemusikkredsen" under Ledelse af mag. art Ulric Teuber, København, der ligeledes gaar positivt ind for Tidebønnen og den gregorianske Sang. Og overalt er det Oratoriets Udgivelser, der anvendes, hvilket altsaa betyder, at Tidebønnen udføres paa nogenlunde samme Maade i alle de Kredse, der anvender den.

Som allerede nævnt, er det uhyre vanskeligt at udtale sig om, i hvor høj Grad Tidebønnen anvendes i Hjemmene og i mindre Kredse, men den Kendsgerning, at alle Oratoriets tidligere Udgivelser paa Tidebønnens Omraade er blevet udsolgt, og den nyeste og dyreste, "Dansk Tidebog", allerede efter faa Maaneders Forløb er blevet solgt i temmelig stort Antal, maa vel tages som et Udtryk for, at Bøgerne ogsaa bruges. Jeg tror ikke, det vilde være muligt at sælge den ene Udgave efter den anden, hvis der ikke var et Behov for disse Bøger. Dette har vi ogsaa faaet bekræftet gennem Udtalelser fra flere forskellige Sider — bl. a. indenfor K. F. U. M., F. D. F. og fra Præster, der anvender Tidebønnen som Morgenandagt for deres Konfirmander eller som Afslutningsandagter ved Ungdomsmøder og Menighedsmøder i Præstegaardene.

Ogsaa i Radioen har Tidebønnen i et vist Omfang vundet Indpas. Allerede for flere Aar siden indførtes en Udsendelses-

række med Titlen ”Skolebørn synger Højtiden ind”, og som bestod i, at Skolebørn under Ledelse af Skoleinspektør Brahm, Tønder, holdt en Vesper paa Lørdagene for Paaskedag, Pinsedag og 1. Søndag i Advent. Da Professor Mogens Wøldike for faa Aar siden overtog Embedet som Organist ved Københavns Domkirke, ændredes Liturgien ved Radioens daglige Morgenandagter fra Domkirken paa forskellig Maade — bl. a. ved Indførelsen af et Stykke af en gammeltestamentlig Psalme i hver Andagt. Man kunde godt have ønsket sig Morgenandagternes Form ændret endnu mere og ogsaa Udførelsen lidt anderledes, idet Psalmen ikke synges af to Kor vekselvis, men af samme Kor hele Vejen igennem, hvilket gør den noget ensformig og uinteressant. Men Reformerne er dog et Skridt i den rigtige Retning og en ny Hjælp til at faa den gregorianske Sang gjort kendt i videre Kredse.

Naturligvis er Indstillingen overfor Tidebønnen og den gregorianske Sang meget forskellig. Mange finder den for fremmedartet, for ensformig eller for ”katolsk”. Men der er dog ogsaa en tydeligt voksende Interesse og Nysgerrighed efter at faa at vide, hvad Tidebøn i det hele taget er, og hvordan den udføres, hvilket allerede er et Fremskridt. Der er selvfølgelig lang Vej igen, men jeg tror absolut, at vi er paa Vej.

Naar Fremtidsudsigterne for Tidebønsarbejdet skal bedømmes, er der imidlertid — som jeg sagde i min Indledning — endnu et Navn, der træder i Forgrunden, nemlig den nye ”Højkirkelige Bevægelse”. Ganske vist har der ogsaa tidligere været Kredse i Danmark, der blev kaldt

højkirkelige. Det gjalt især to bestemte Grupper, nemlig for det første ”Kirkeligt Centrum”, der blev kaldt højkirkeligt, fordi det stod udenfor de to Vækelsesretninger, Indre Mission og Grundtvigianismen, og vedkendte sig et rent kirkeligt Standpunkt, hvorfor man ikke vidste bedre end at kalde ”Kirkeligt Centrum”s Tilhængere ”de højkirkelige”, og for det andet ”Teologisk Oratorium”, fordi det beskæftigede sig med liturgiske og kirkelige Spørgsmaal, hvilket efter gængse Opfattelse var ensbetydende med, at det maatte være højkirkeligt. Ingen af de to Nævnte har imidlertid baaret Navnet ”højkirkelig” med Rette. Ingen af dem har selv anvendt dette Navn, og ingen af dem har i Teologien været virkeligt højkirkelige, naar dette Ord forstås ud fra den oprindelige Betydning, som det har i den anglikanske Kirke, hvorfra det er hentet.

Først i den allernyeste Tid har Danmark faaet en virkeligt højkirkelig Bevægelse, som anvender Navnet ”højkirkelig” om sig selv, og som baade i Former og Teologi giver Udtryk for ægte Højkirkelighed med en vis Hældning mod det romersk-katolske. Bevægelsen udgiver Tidsskriftet ”Re-formatio”, der redigeres af Sognepræst Urban Schrøder, Varnæs. En anden af Bevægelsens ledende Teologer er Sognepræst Børge Barsøe, Virring. Begge er forøvrigt Medlemmer af ”Teologisk Oratorium”. Højkirkeligheden angiver som sit Maal at skabe en ”Reformation tilbage”, idet man ønsker at komme bort fra Øjeblikkets kirkelige Splittelse med dens frugtesløse, teologiske Diskussioner og dens Problematisering af de kristelige Værdier,

for i Stedet at finde tilbage til det for Kirken til alle Tider og paa alle Steder fælles og grundkristelige. Det kan imidlertid ikke nægtes, at mange mener, at Højkirkeligheden er lidt for stærkt paa- virket af den romersk-katolske Kirke, og at den ikke tilstrækkeligt klart skelner mellem, hvad der er foreneligt med den danske Folkekirkens evangelisk-lutherske Grundlag, og hvad der kun hører hjemme i Romerkirken. Personligt vil jeg ikke vove at hævde, at den højkirkelige Bevægelse overskrider Folkekirkens Grænser. Der er andre, der vil hævde det. Jeg vil ikke. Jeg vil derimod indrømme, at jeg er betænkelig ved den nye Bevægelse, men samtidig sige, at jeg oprigtigt haaber, at mine Betænkninger maa vise sig ubegrundede.

Højkirkeligheden er imidlertid ubestrideligt i Fremmarch i Danmark. Man kan ikke længere affeje den med et overbærende Smil og en Skuldertrækning, men maa indrømme at den er paa Vej til at blive en virkeligt Folkebevægelse, hvilket aldrig lykkedes for dens Forgænger og ivrige Modstander blandt de kirkelige Retninger, Tidehvervsbevægelsen, der kun naaede at blive en Præste- og Teolog-Bevægelse. For mig at se synes det, som om Højkirkeligheden er paa Vej til at skabe helt nye Skillelinier i dansk Kirkeliv, som gaar paa Tværs af de gamle, saa Fremtidens kirkelige Skel kommer til at gaa mellem Højkirkelighed og Lavkirkelighed og ikke som hidtil mellem Grundtvigianisme og Indre Mission.

Denne højkirkelige Fremmarch skaber imidlertid Perspektiver for Tidebønsarbejdet. De højkirkelige har straks accep-

teret Tidebønnen og anvender den i udstrakt Grad, og den højkirkelige Vækelse synes saaledes at kunne befordre Interessen for Tidebønnen og love godt for det fremtidige Arbejde. Men samtidig kan den højkirkelige Interesse for Tidebønnen ogsaa vække visse Betænkninger, idet der kan være Risiko for, at Tidebønsarbejdet i den offentlige Bevidsthed kædes eensidigt sammen med Højkirkeligheden, hvilket i mine Øjne vilde være højst beklageligt — især hvis det skulde vise sig, at Højkirkeligheden ikke formaar at holde sig indenfor de førnævnte Grænser, men glide yderligere i romersk-katolsk Retning. Den nye Højkirkelighed kan saaledes komme til at øve afgørende Indflydelse paa det fremtidige Tidebønsarbejde og synes at aabne store Perspektiver — baade i positiv og i negativ Retning — alt efter den Maade, hvorpaa Bevægelsen selv udvikler sig, og den Maade, hvorpaa Tidebønnen og Højkirkeligheden knyttes sammen.

Oratoriet har altid rummet Folk af alle Retninger — de gamle saavel som de nye, højkirkelige og lavkirkelige, Grundtvigianere og Missionsfolk, Centrumfolk og Tidehvervsfolk. Og saadan, haaber jeg, det vedblivende maa være. Vi har stadig stræbt efter at vise, at Tidebønnen er absolut forenelig med en luthersk Teologi og ikke bundet til nogen bestemt Retning indenfor Kirken, men tværtimod noget i bedste Forstand fælleskirkeligt og samlende. Derfor vilde vi se med stor Beklagelse paa, om Tidebønnen skulde blive betragtet som et Speciale for en enkelt kirkelig Retning alene, eller som et Anliggende, der kun angik Folk paa Kirkens Højrefløj.

Jeg hilser for mit eget Vedkommende de højkirkelige hjerteligt velkommen til Fællesskabet om Tidebønsarbejdet. Men samtidig vil jeg understrege, at jeg mener, dette Arbejdes Fremtid i Danmark i høj Grad afhænger af, at vi vedblivende stræber efter at fastholde, at *Tidebønnen*

er hele den danske Folkekirkes Anliggende – ikke blot et Speciale for en enkelt Retning, men at den tværtimod er det, hvorunder vi alle (uanset Retninger og Baase) kan og bør forenes i den *fælles* Tilbedelse og Lovsang til Gud.

Per Aagaard